ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 20 (1999)

Δελτίον ΧΑΕ 20 (1998-1999), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Δημητρίου Ι. Πάλλα (1907-1995)

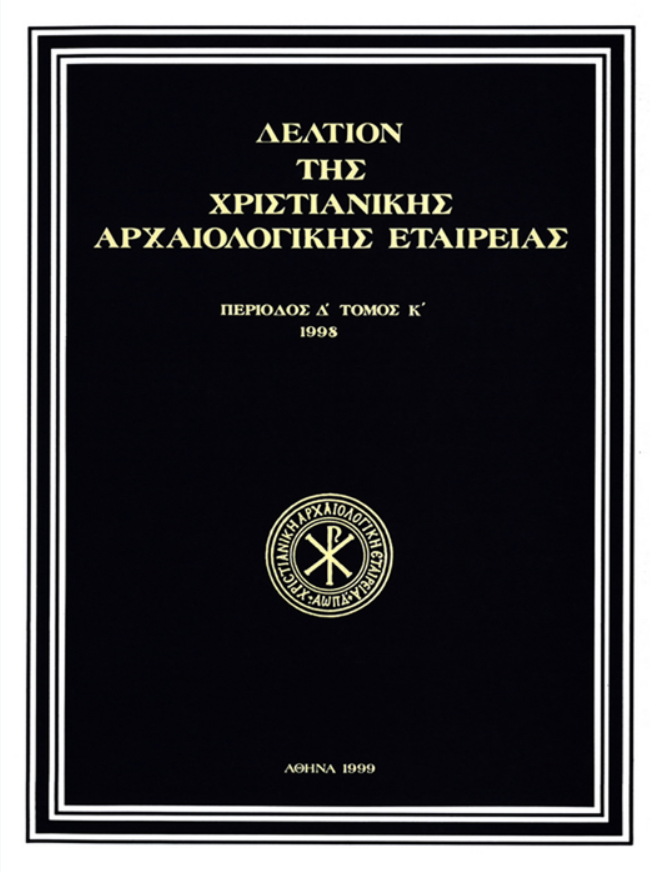

Αδημοσίευτα βυζαντινά μολυβδόβουλλα του Βυζαντινού Μουσείου

Χαράλαμπος ΠΕΝΝΑΣ

doi: 10.12681/dchae.1216

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΕΝΝΑΣ Χ. (1999). Αδημοσίευτα βυζαντινά μολυβδόβουλλα του Βυζαντινού Μουσείου. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, *20*, 285–290. https://doi.org/10.12681/dchae.1216

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** ΕΚΤ | **Πρόσβαση:** 12/10/2024 11:37:06

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Αδημοσίευτα βυζαντινά μολυβδόβουλλα του Βυζαντινού Μουσείου

Χαράλαμπος ΠΕΝΝΑΣ

Δελτίον ΧΑΕ 20 (1998), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Δημητρίου Ι. Πάλλα (1907-1995)• Σελ. 285-290

ΑΘΗΝΑ 1999

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE
e-Publishing

www.deltionchae.org

Χαράλαμπος Πέννας

ΑΔΗΜΟΣΙΕΥΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Η συλλογή μολυβδοβούλλων του Βυζαντινού Μουσείου είναι μικρή. Στο παρελθόν έχουν δημοσιευθεί βυζαντινά μολυβδόβουλλα (Ζήκος), μερικά από τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι αναφέρονται σε πρόσωπα γνωστά από τις βυζαντινές φιλολογικές πηγές. Η σημαντικότερη από αυτές τις σφραγίδες είναι αυτή που αναφέρεται στο σπαθαροκανδιδάτο και στρατηγό της Πελοποννήσου Θεόκτιστο, που έχει ταυτιστεί με τον πρωτοσπαθάριο Θεόκτιστο Βρυέννιο.

Τελευταία εντοπίστηκαν έντεκα βυζαντινά μολυβδόβουλλα που καλύπτουν ένα ευρύτατο χρονολογικό φάσμα, από την παλαιοχριστιανική περίοδο μέχρι την παλαιολόγεια εποχή: Δύο αυτοκρατορικά του Ανδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου (1282-1328), του ιερατείου της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινούπολης (12ος αι.), δύο του Ιωάννη Ατζίμη (12ος-13ος αι.), που ο κάτοχός τους, άγνωστος από άλλες πηγές, ανήκει στη βυζαντινή αριστοκρατία, της μονής Θεοσκεπάστου Παναγίας του Πόντου (β΄ μισό 13ου αι.), που εμπλουτίζει τις γνώσεις μας για την περίφημη μονή του Πόντου, ενώ σε δύο άλλα μολυβδόβουλλα αναφέρονται οι τίτλοι του χαρτουλαρίου (7ος αι.) και του πατρικίου (8ος αι.). Στο σύνολο των έντεκα μολυβδοβούλλων ανήκουν και δύο ύστερης εποχής, του δόγη της Βενετίας Francesco Foscati (1423-1457) και του πατριάρχη Καλλινίκου (18ος αι.), τα οποία δεν εξετάζονται σε αυτή τη μελέτη.

Τα μολυβδόβουλλα δίνουν πολύτιμες πληροφορίες, που με ακρίβεια και αξιοπιστία διαφωτίζουν ζωτικές πτυχές του βυζαντινού βίου, όπως η «γραφειοκρατία», η διακίνηση της αλληλογραφίας σε συνδυασμό με τη γεωγραφική της εμβέλεια, η αριστοκρατία, η θρησκευτική εικονογραφία.

Η παρούσα δημοσίευση γίνεται στο πλαίσιο των στόχων του Βυζαντινού Μουσείου να καταδείξει τη δυναμική των «αποθησαυρισμένων» μικρών συλλογών του, με στόχο τον εμπλουτισμό τους από αγορές, δωρεές ή ανασκαφικές έρευνες.

1. (Α.Φ. 691). Γεώργιος (7ος αι.).
Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,02 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,016 μ. Β. 8,9 γρ.

Εμπρ.: Πλαίσιο στεφάνι. Επιγραφή σε τρεις στίχους:
.Є/.ΡΓΙ/ΟΥ
Οπισθ.: Πλαίσιο στεφάνι. Επιγραφή σε τέσσερις στίχους: ΔΟΥ/Λ.Υ.Η/ΣΘΕΟΤ/ΟΚΟΥ
[Γ]ε[ω]ργίου δούλ[ο]υ [τ]ῆς Θεοτόκου.
Για παρόμοιο τύπο πρβλ. Zacos - Veglery, *Seals* I, αριθ. 816. Στην περίπτωση αυτή η επιγραφή της πρόσθιας όψης διαμορφώνεται σε δύο στίχους *ΓΕΩΡ/ΓΙΟΥ* και ανάμεσά τους μεσολαβεί το γράμμα s̄, που προφανώς αποτελεί το αρχικό του ονόματος του κατόχου της σφραγίδας σε λατινική απόδοση. Η επιγραφή της πίσω όψης διαμορφώνεται επίσης σε τέσσερις στίχους. Η ομοιότητα στους τύπους των γραμμάτων και στις δύο σφραγίδες οδηγούν στην ίδια χρονολόγηση. Πιθανότατα ανήκουν στον ίδιο Γεώργιο.

2. (Α.Φ. 692). Χαρτουλάριος (7ος αι.).
Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,028 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,02 μ. Β. 20,6 γρ.

Εμπρ.: Εφθαρμένος.
Οπισθ.: Πλαίσιο γραμμικό. Συμπαγές μονογράφημα που πιθανώς αναλύεται σε *Χαρτουλαρίῳ*. Για παρόμοιους τύπους σε γενική πτώση βλ. Zacos - Veglery, *Seals* I, πίν. 242, αριθ. 489: ☧ Επάνω σταυρός.

3. (Α.Φ. 693). Εφθαρμένο (7ος αι.).
Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,028 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,025 μ. Β. 18,2 γρ.

Εμπρ.: Πλαίσιο στεφάνι. Σταυροειδές μονογράφημα επικλήσεως πιθανώς του τύπου Laurent V: *Θεοτόκε βοήθει.*
Οπισθ.: Πλαίσιο στεφάνι. Επιγραφή σε τρεις στίχους:
ΤΩC/ΩΔΟVΛ/...
Θεοτόκε βοήθει τῷ σῷ δούλ(ῳ) ...

4. (Α.Φ. 694). Ἰωάννης Πατρίκιος (8ος αι.).
Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,03 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,025 μ. Β. 21,5 γρ.

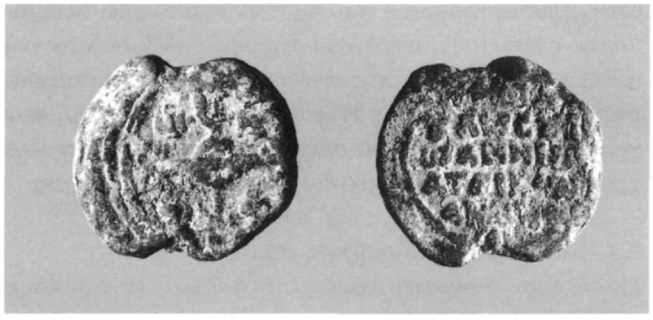

Εμπρ.: Πλαίσιο στικτό. Σταυροειδές μονογράφημα επικλήσεως του τύπου Laurent V: *Θεοτόκε βοήθει.* Στα διάχωρα των κεραιών του σταυρού, από ένας σταυρός.
Οπισθ.: Πλαίσιο γραμμικό. Επιγραφή σε πέντε στίχους:
+ΤΩΔ/ȣΛΩCȣΙ/ΩΑΝΝΗΠ/ΑΤΡΙΚΙΩ/ΑΜ.Ν
Θεοτόκε βοήθει τῷ δούλῳ σου Ἰωάννη Πατρικίῳ ἀμ[ή]ν.
Πρβλ. Zacos - Veglery, *Seals* I, αριθ. 1518 (ίδιο βουλλωτήριο).

5. (Α.Φ. 695). Ἰωάν(νης) (10ος αι.).
Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,02 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,017 μ. Β. 6,9 γρ.

Εμπρ.: Πλαίσιο στικτό. Πατριαρχικός σταυρός με χιαστί ακτίνες στα σημεία τομής των οριζόντιων κεραιών με την κάθετη επάνω σε διανθισμένη βάση τριών βαθμίδων.
Οπισθ.: Πλαίσιο στικτό. Επιγραφή σε τρεις στίχους:
·KЄR, /ΤΩCΩΔ΄/ΙΩΑΝ΄
+ Κ(ύρι)ε β(οήθει) τῷ σῷ δ(ούλῳ) Ιωάν(νη).

6. (Α.Φ. 696). Αγία Σοφία (12ος αι.).
Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,073 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,05 μ. Β. 177,2 γρ.

Εμπρ.: Πλαίσιο γραμμικό. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α΄ δεξιά, όρθιος, μετωπικός, προσφέρει ομοίωμα του ναού της Αγίας Σοφίας στην Παναγία αριστερά, η οποία είναι γυρισμένη προς το κέντρο κατά τα 3/4. Αριστερά και δεξιά του σταυρού, στην κορυφή του τρούλου του ναού, η επιγραφή: Η/Α-ΓΙ/Α. Κάτω από το κτίριο κιονηδόν η επιγραφή: C/O/Φ/I/A.
Οπισθ.: Πλαίσιο γραμμικό. Τετράστιχη επιγραφή:
+ΤΟΙC ΘΕΟ/CΕΒΕ.ΤΑ/ΤΟ..Π..C/. ..ΤΕΡΟ../..ΕΚΚ../.ΚΔΙ....
+τοῖς θεοσεβε[σ]τάτο[ις] π[ρε]σ[βυ]τέρο[ις καὶ] ἐκκ[λησε]κδί[κοις].
Πρβλ. Zacos, *Seals* II, αριθ. 69.

7. (Α.Φ. 697). Ατζιμής Ιωάννης (12ος-13ος αι.).
Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,04 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,035 μ. Β. 36,7 γρ.

Εμπρ.: Πλαίσιο γραμμικό. Ο αρχάγγελος Μιχαήλ ολόσωμος, μετωπικός, με στρατιωτική ενδυμασία. Με το δεξί χέρι κρατάει σπαθί που ακουμπάει στον ώμο και με το αριστερό θήκη σπαθιού, η οποία στηρίζεται στο έδαφος. Στο πεδίο αρ.: .Χ/Α

Οπισθ.: Πλαίσιο γραμμικό. Επιγραφή σε επτά στίχους:
ΟΤΩΝΑΥ/ΛΩΝΤΑΓΜΑ/ΤΩΝΑΡΧΗΓΕ/ΤΗϹϹΚΕΠΟΙϹ/
ΕΥΜΕΝΩϹΑ/ ΤΖΙΜΗΝΙΩ/ΑΝΝΗΝ

Μετρικά η επιγραφή αποτελείται από δύο ιαμβικούς στίχους τρίμετρους:
Ὁ τῶν ἀΰλων ταγμάτων ἀρχηγέτης
σκέποις εὐμενῶς Ἀτζίμην Ἰωάννην.

Πρβλ. Κωνσταντόπουλος, Σταμούλη, σ. 25, αριθ. 117 (Αγρίμην)· Laurent, *Bulles métriques*, 152, αριθ. 267 (Αγρίμην) και 267α (Ατζίμην). Musmov, Pecati, σ. 348, αριθ. 50 (ανάγνωση τελείως εσφαλμένη). Για την οικογένεια Ατζίμη πρβλ. *PLP*, αριθ. 1626-1633 και 91396.

8. (Α.Φ. 698). Ατζιμής Ιωάννης (12ος-13ος αι.). Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,04 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,035 μ. Β. 34,8 γρ.

Ίδιος τύπος με το αριθ. Α.Φ. 697. Επιγραφή:
ΟΤΩΝΑΥ/ΛΩΝΤΑΓΜΑ/ΤΩΝΑΡΧΗΓΕ/ΤΗϹϹΚΕΠΟΙϹ/
ΕΥΜΕΝΩϹΑ/ ΤΖΙΜΗΝΙΩ/ΑΝΝΗΝ

9. (Α.Φ. 699). Μονή Θεοσκέπαστου(;) (β' μισό του 13ου αι.). Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,035 μ. Β. 19,6 γρ.

Εμπρ.: Η Παναγία ολόσωμη μετωπική, σε στάση δέησης. Φοράει χιτώνα και μαφόριον που αναδιπλώνεται στα δύο της χέρια. Εκατέρωθεν επιγραφή σε κιονηδόν διάταξη: αρ. ./ΘΕ/ΟϹ/ΚΕ και δ. /ΠΑ/ϹΤ/Ο/Ϲ.

Οπισθ.: αρ. ο άγιος Γεώργιος αγένειος και δ. ο άγιος Θεόδωρος γενειοφόρος. Οι δύο στρατιωτικοί άγιοι απεικονίζονται ολόσωμοι, μετωπικοί. Φέρουν φωτοστέφανο και φορούν πανοπλία, κοντό ιμάτιο και στρατιωτική χλαμύδα που πέφτει πίσω από τους ώμους. Ο άγιος Γεώργιος κρατάει με το δεξί του χέρι ανορθωμένο σπαθί επάνω στον ώμο και με το αριστερό χέρι θηκάρι που κρέμεται από τη ζώνη. Ο άγιος Θεόδωρος κρατάει δόρυ, ενώ με το αριστερό συγκρατεί την ασπίδα του που ακουμπά στο έδαφος. Αρ. και δ. επιγραφές σε κιονηδόν διάταξη:
.ΓΕ/ΩΡ/ΓΙ/ΟϹ ..Ο/Δ/Ω/Ρ..
[Μ](ήτη)[ρ] [Θ](εο)[ῦ] [ἡ] Θεοσκέπαστος
[Ὁ ἅ](γιος) Γεώργιος, [Ὁ ἅ](γιος) [Θε]όδωρ[ος].

Πρβλ. Laurent, *Corpus* V, 2, αριθ. 1295· Zacos, *Seals* II, σ. 790· Lichačev, *Vostok*, πίν. LXII, αριθ. 10· Seibt - Zarnitz 1997, αριθ. 3.3.6.

Έχουν διασωθεί αρκετά παραδείγματα αυτής της σφραγίδας, μερικά από τα οποία έχουν θεωρηθεί αντίγραφα με βάση την έλλειψη διαύλου για το πέρασμα της μηρίνθου. Η σφραγίδα του Βυζαντινού Μουσείου φέρει δίαυλο μικρής παραλληλόγραμμης διαμέτρου. Στην άνω απόληξη διακρίνονται ίχνη μηρίνθου. Ωστόσο, η μικρότερη κυκλική οπή που διακρίνεται δίπλα στην κάτω απόληξη της διαύλου, το κράμα του μετάλλου που διαφοροποιεί χρωματικά το μολυβδόβουλλο από την πανομοιότυπη σφραγίδα ιδιωτικής συλλογής στην Αυστρία (Seibt - Zarnitz 1997, ό.π.), η αδρότητα της επεξεργασίας των μορφών και των γραμμάτων, ιδιαίτερα των συνοδευτικών επιγραφών της πίσω όψης,

καθώς και κατασκευαστικές ιδιαιτερότητες, όπως τα εξέχοντα τοιχώματα του περιγράμματος, δημιουργούν βάσιμους ενδοιασμούς για τη γνησιότητά του.
Ο εικονογραφικός τύπος του μολυβδοβούλλου συσχετίζεται με το περίφημο ομώνυμο γυναικείο μοναστήρι στις πλαγιές του βουνού Μίθριον της Τραπεζούντας, το οποίο διέθετε ταφικό αυτοκρατορικό παρεκκλήσιο επί Αλεξίου Γ' Μεγάλου Κομνηνού (1350-1390) (Laurent, ό.π.). Στο μοναστήρι ενσωματώθηκε μια σπηλιά διαμορφωμένη σε εκκλησία πριν από το κτίσιμο του μοναστηριού της Παναγίας Θεοσκεπάστου, το οποίο ιδρύθηκε, επανιδρύθηκε ή επιχορηγήθηκε από την Ειρήνη της Τραπεζούντας, τη δεκαετία του 1340 (Bryer and Winfield, *Pontos*, σ. 245).

10. (Α.Φ. 700). Ανδρόνικος Β' Παλαιολόγος (1282-1328). Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,032 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,027 μ. Β. 21,5 γρ.

Εμπρ.: Πλαίσιο γραμμικό. Ο Χριστός όρθιος σε πόδιο, μετωπικός. Φοράει χιτώνα και ιμάτιο. Με το δεξί του χέρι ευλογεί, ενώ στο αριστερό κρατάει κλειστό ευαγγέλιο. Στο πεδίο αρ. και δ.: IC XC.
Οπισθ.: Πλαίσιο γραμμικό. Ο Ανδρόνικος Β' όρθιος, μετωπικός. Φοράει στέμμα με περπενδούλια και λώρο που αναδιπλώνεται στο αριστερό του χέρι, στο οποίο κρατάει ακακία. Στο δεξί χέρι κρατάει λάβαρο με μακρύ στέλεχος. Στο πεδίο επάνω δεξιά, *manus dei*. Επιγραφή κιονηδόν εκατέρωθεν της μορφής:
Αρ.: Α/Ν/ΔΡΟ/ΝΙΚΟ/.ΔΕ/.ΠΟ/ΤΗς, δ.: Ο/Π/Α ΛΑ./ΟΛΟ/ΓΟC

Ἰ(ησοῦ)ς Χ(ριστό)ς.
Ἀνδρόνικο[ς] δε[σ]πότη[ς] ὁ Παλα[ι]ολόγος.
Πρβλ. Zacos - Veglery, *Seals* I, αριθ. 123 (παραλλαγή τύπου Α).

11. (Α.Φ. 701). Ανδρόνικος Β' Παλαιολόγος (1282-1328). Προέλευση άγνωστη. Διάμ. ολική 0,035 μ., εγχάρακτου πεδίου 0,03 μ. Β. 27 γρ.

Εμπρ.: Πλαίσιο γραμμικό. Ο Χριστός όρθιος σε πόδιο, μετωπικός. Φοράει χιτώνα και ιμάτιο. Με το δεξί του χέρι ευλογεί, ενώ στο αριστερό κρατάει κλειστό ευαγγέλιο. Στο πεδίο αρ. και δ.: IC XC.
Οπισθ.: Πλαίσιο γραμμικό. Ο Ανδρόνικος Β' όρθιος, μετωπικός. Φοράει στέμμα με περπενδούλια και λώρο που αναδιπλώνεται στο αριστερό του χέρι, στο οποίο κρατάει ακακία. Στο δεξί χέρι κρατάει λάβαρο με μακρύ στέλεχος. Στο πεδίο επάνω δεξιά, *manus dei*. Επιγραφή κιονηδόν εκατέρωθεν της μορφής:
Αρ.: ΑΝ/ΔΡ/ΟΝΙ/ΚΟCΕ/ΝΧΩ/ΔΕ/C, στη μέση: ΠΟ/ΤΗ/C, δ.: Ο/Π/ΑΛ/ΑΙΟ/ΛΟΓ./C
Ἰ(ησοῦ)ς Χ(ριστό)ς.
Ἀνδρόνικος ἐν Χ(ριστ)ῷ δεσπότης ὁ Παλαιολόγ[ο]ς.
Πρβλ. Zacos - Veglery, *Seals* I, αριθ. 124 (b) (τύπος C, var. 2). Laurent, *Vatican*, αριθ. 17.
Το μολυβδόβουλλο οι Laurent (ό.π.) και Ζάκος (ό.π.) θεωρούν κίβδηλο. Επισημαίνεται ότι και τα τρία μολυβδόβουλλα φέρουν τις ίδιες κακώσεις στην επιφάνεια και των δύο όψεων και φαίνεται να προέρχονται από την ίδια μήτρα. Στο δίαυλο του μολυβδοβούλλου διασώζονται ίχνη μηρίνθου.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Bryer and Winfield, *Pontos*: A. Bryer and D. Winfield, *The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos, DOS*, Washington, D.C. 1985.

Laurent, *Bulles métriques*: V. Laurent, *Les bulles métriques dans la sigillographie byzantine,* Αθήνα 1932 (ανατύπωση από τα *Ελληνικά* 4-8 (1931-1935).

Laurent, *Corpus*: V. Laurent, *Le corpus des sceaux de l'empire byzantin,* V, 1-3: *L'église,* Παρίσι 1963-1972· II: *L'administration centrale,* Παρίσι 1981.

Laurent, *Vatican*: V. Laurent, *Les sceaux byzantins du Medailler Vatican,* Βατικανό 1962.

Lichačev, *Vostok*: N.P. Lichačev, *Molivdovuly Greceskogo Vostoka,* έκδ. V. S. Sandrovskaja, Μόσχα 1991.

Musmov, Pecati: N. A. Musmov, Vizantijiski olovni pecati ot svircatana Narodnija Muzej, *IBAI* 8 (1934), σ. 331-340.

Seibt - Zarnitz, 1997: W. Seibt - M.L. Zarnitz, *Das byzantinische Bleisiegel als Kunstwerk,* Βιέννη 1997.

Zacos - Veglery, *Seals* I: G. Zakos - A. Veglery, *Byzantine Lead Seals* I, Βασιλεία 1972.

Zacos, *Seals* II: G. Zacos, *Byzantine Lead Seals,* II (compiled and edited by John W. Nesbitt), Βέρνη 1984.

Ζήκος: Ν. Ζήκος, Μολυβδόβουλλα του Βυζαντινού Μουσείου Αθηνών, *ΑΔ* 32 (1977), Μελέτες, σ. 80-90.

Haralambos Pennas

UNPUBLISHED BYZANTINE LEAD SEALS IN THE BYZANTINE MUSEUM, ATHENS

The Byzantine Museum's collection of lead seals is small. Some items in the collection are of particular interest, as they refer to individuals who are mentioned in Byzantine literary sources, and several of these have already been published (Zekos). The most important of these seals refers to a Peloponnesian *spatharokandidatos* and general named Theoktistos, who has been identified as the *protospatharios* Theoktistos Vryennios. Eleven recently discovered Byzantine lead seals span a very wide chronological range, from the early Christian period up to the Palaeologan era. They include: two imperial seals belonging to Andronicus II Palaeologus; one from the church administration of Agia Sophia in Constantinople, 12th century; two belonging to John Atzimes, 12th to 13th century, which were in the possession of a Byzantine aristocrat unmentioned in other sources; one from the monastery of the Virgin 'Theoskepastos' in the Pontus region, second half of the 13th century, which has increased our knowledge about this famous monastery of the Pontus; and two others bearing the titles *chartoularios* (7th century) and patrikios (8th century). Two of these eleven seals are not discussed in the present study and date to later periods, the first belonging to Francesco Foscati (1423-1457), the Doge of Venice, and the other to Patriarch Kallinikos in the 18th century.

These lead seals provide precise and reliable information that sheds valuable light on such vital aspects of Byzantine society as its bureaucracy, the movement and geographical range of correspondence, the aristocracy, and religious iconography.

The publication of these holdings is in keeping with the Byzantine Museum's broader goal of demonstrating the potential of its smaller collections in the hope of expanding them through new purchases, donations, and excavations.